Лингвистика

УДК 811.352.3 : 81' 373.611
ББК 81.602
Б 69

Блипашаова М.Д.
Кандидат филологических наук, доцент кафедры адыгейской филологии Адыгейского государственного университета, e-mail: kunova8499@mail.ru
Шхалахова Р.А.
Кандидат филологических наук, доцент кафедры адыгейской филологии Адыгейского государственного университета, e-mail: hrimma@mail.ru

Особенности словообразования и словоупотребления имен в исторических произведениях Т. Керашева
К1эращ Тембот итарихъ тхыгъэмэ ц1эхэр зэращыгъэпсыгъэм инэшанэхэр

(Рецензирована)

***Аннотация*:**
Рассматриваются особенности словообразования и словоупотребления имен в художественных произведениях. Объектом исследования являются исторические тексты произведений основоположника адыгейской художественной прозы Т.Керашева (исторические повести и роман «Одинокий всадник»). Цель - выявление особенностей словообразования и словоупотребления в языке писателя, определение инновационных словообразовательных способов в исследуемых текстах. Новизна исследования заключается в том, что впервые рассматриваются способы словообразования имен в художественных произведениях одного конкретного автора, тем самым устанавливаются особенности авторского стиля и почерка писателя. В работе используются методы сопоставительного, текстологического, культурологического анализа художественных текстов. Научная и практическая значимость и актуальность определяются ее характером, связанным с новизной словообразовательного анализа языка художественных текстов. Делается вывод о своеобразии словообразования и уникальности словоупотребления имен Т.Керашевым в анализируемых текстах. Примечательно, что художник активизирует потенциальные возможности словообразования и словоупотребления адыгейского языка.

***Ключевые слова*:**
Цветообозначение, имена, смысл, словообразование, словоупотребление, образование существительных, словосложение, признаки, качественные имена прилагательные, язык автора.

Blipashaova M.D.
Candidate of Philology, Associate Professor of the Adyghe Philology Department, Adyghe State University, e-mail: kunova8499@mail.ru
Shkhalakhova R.A.
Candidate of Philology, Associate Professor of the Adyghe Philology Department, Adyghe State University, e-mail: hrimma@mail.ru

Features of word formation and word usage of names in historical works of T. Kerashev

Abstract:

Features of word formation and word usage of names in literary works are considered. Objects of research are historical texts of works of the founder of the Adyghe art prose T. Kerashev (historical stories and the novel «Lonely Rider»). The purpose of this work is to reveal features of word formation and word usage in the writer's language, and to define innovative word-formation means in the studied texts. Novelty of research lies in that we explore ways of word formation of names in literary works of one specific author for the first time, thereby establishing features of author's style and his penmanship. In work, methods of the comparative, textual and culturological analysis of literary texts are used. The scientific and practical importance and relevance are defined by its character connected with novelty of the word-formation analysis of language of literary texts. The conclusion is drawn that word formation and word usage of names by T. Kerashev in the analyzed texts is original and unique. It is worthy of noting that the writer makes potential opportunities of word formation and word usage of the Adyghe language more active.

Keywords:

Color designation, names, sense, word formation, word usage, formation of nouns, word building, signs, qualitative adjectives, author's language.

К1эращ Тембот итарихъ тхыгъэмэ абзэ нэшанэ изэхэфынк1э мэхьанэ зи1эмэ ащыщ гущы1э куп зэфэшъхьафэу ыштэхэрэм уалъыплъэныр, игущы1эгъэпсык1э гъунэ лъыпфыныр. Анахьэу къыхэщрэр авторым пкъыгъуац1эхэр, плъышъуац1эхэр, глаголымрэ глаголым къытек1ыгъэ гущы1эхэмрэ зэригъэпсрэ ык1и зэригъэфедэрэ ш1ык1эхэр ары. Ащ изэгъэш1эн статьям пшъэрылъэу и1эр.

Пкъыгъуац1эм игъэфедэк1эгъэпсык1э елъытыгъэу къыхэгъэщыгъэн фае семантикэм ылъэныкъок1э куп зэфэшъхьафэу ыштэхэрэр, пкъыгъоц1э гущы1эгъэпсыныр, субстантивациер.

Пкъыгъоц1э гущы1э пчъагъэу бзэм хэтхэм къахихэу итхыгъэмэ ащигъэфедэхэрэм къагъэлъагъо Т.К1эращым илъэпкъ итарихъ гъогу, ащ игушъхьэ-лэжьыгъэ, иныдэлъфыбзэ хэш1ык1ышхо зэрафыри1эр. Ащк1э шыхьат семантикэ куп зэфэшъхьафмэ ащыщэу ыштэхэрэр. Лексикэ-тематикэ купхэр - ижъ дэдэк1э бзэм къыхагъэщрэ гущы1э купмэ ащыщых [1: 120]. Ащ фэдэ купхэу егъэфедэх авторым лъэпкъым итарихъ, иэтнографие къэзгъэлъэгъорэ гущы1эхэр (*бгыкъу, коны, ныщыпхъэ, лъэгуц, лъэрыхь, л1экъолъэш, пшъэшъэ унэ, хьак1эщ, шыш1о1у*); шхынхэм ац1э къезы1охэрэр (*ныщы, ныщыпхъэ, хьатыкъ, мыхьамел, щыгъу-п1аст*); къэк1ырэц1эхэр къэзгъэлъэгъорэ гущы1эхэр (*бжанлэ, зэнтхъ, гъагъо, ек1апц1э, енэбы*); псэушъхьац1эхэр, анахьэу шыхъуным ехьыл1агъэхэр, къэзгъэлъэгъорэ гущы1э пчъагъэ (*домбай, мэзкъатыхъу, абыкъу, бэчкъан, щагъдый*); уахътэр, чыжьагъэр къэзгъэлъэгъорэ гущы1эхэр (*тыгъэ къыкъок1ыгъу, чэм фыжь уахът, бгъэшхъоогъу, къушлыкъу, мэфэк1о гъогу, пхъэ1эшэ мэфажъу, шхончогъу*).

К1эращ Тембот пкъыгъуац1эхэм ащыщэу нахьыбэрэ итекстмэ къахафэхэрэр пкъыгъо гъэнэфагъэ къэзгъэлъагъохэрэр, конкретнэхэр ары. Ау ащ ишэн абстрактнэ пкъыгъуац1эхэр (тешъхьэрыук1 зыфа1орэм фэдэхэри) бэрэ ыгъэфедэнхэри. Ащ фэдэхэм гъэпсык1э зэфэшъхьафхэр я1: аффикс зимы1эр (*дахэ, зэгъы*), зыер къэзгъэлъэгъорэ (притяжательнэ) аффикс зыпытыр (*идахэ, иго1у*), ц1эхэм

къатек1ыгъэ гущы1эмэ суффиксэу *-гъэ* апыхьэзэ гъэпсыгъэ хъухэрэр (*дэхагъэ, къэрэбгъагъэ, ш1уц1агъэ, шыгъэ*). Гущы-1эм пае: *Ар къызхэкIырэр* ***дахэмрэ зэгъымрэ*** *амышIэу, къагурымыIощтыгъэу арэу пIонти, япшъашъэхэр агъэкIэрэкIэнымкIэ зи къогъанэ яIагъэп. Ябзылъфыгъэ шъуашъэ зыплъэгъурэм, щыгъыным* ***идахи, игоIуи*** *зэрашIэрэр нэрылъэгъу пфэхъу* [2: 5]. *Арэу* ***дэхэгъэ-кIэрэкIагъэм*** *фэхъуапсэхэу щытыгъэхэми, яхъулъфыгъэмэ л1ыхъусэжъ шъошэ лыегъэнчъэр къыхахыгъэу щытыгъ* [2: 5]. *Ау сыд фэдизэу фэсакъэу лъымыплъагъэми,* ***ш1уц1агъэ*** *гори ащ ехъоу къэлъэгъожьыгъэп* [2: 17].

Т.К1эращым ыгъэфедэрэ пкъыгъуац1эхэм анахь гъэш1эгъонмэ зэу ащыщ гущы1эу *шыгъэ* зыфи1орэр. Мы гущы1эр авторым ежь къыхихыгъэ неологизмэу щыт, ныдэлъфыбзэм игущы1эгъэпсык1э ш1ык1эхэм атетэу зэхигъэуцуагъ, къыхихыгъ: *шы+гъэ* (егъапш пкъыгъуац1эу *ц1ыфыгъэ*). Тарихъ тхыгъэмэ пкъыгъуац1эр къызэрахафэрэр шым нэшанэу хэлъхэр къыгъэнафэу ары: *шыгъэ хэлъ*.

Пкъыгъоц1э гущы1эгъэпсынымк1э К1эращ Тембот анахьэу ыгъэфедэрэ ш1ык1эхэм ащыщ гущы1э лъэпсит1ур зэхэхьаныр: «глагол гущы1э лъапсэр + пкъыгъоц1э гущы1э лъапсэр» е «пкъыгъоц1э гущы1э лъапсэр + пкъыгъоц1э гущы1э лъапсэр». Мыщ дэжьым ят1онэрэ ч1ып1эм пкъыгъоц1э гущы1э лъапсэу *п1э* зыфи1орэм *ч1ып1э* мэхьанэ и1эу щытэу щысэ пчъагъэ К1эращ Тембот итекстхэм къахэфэ. Гущы1эм пае:

ушэтып1э (ушэты- +п1э)	*т1ысып1э (т1ысы- +п1э)*
зэрэлъэгъуп1э (зэрэлъэгъу- +п1э)	*гупшысап1э (гупшысэ- +п1э)*
егъэзып1э (егъэзы- +п1э)	*гумэк1ып1э (гумэк1ы- +п1э)*
щынап1э (щынэ- +п1э)	*1отап1э (1отэ- +п1э)*
к1одып1э (к1оды- +п1э)	*къинып1э (къин+п1э)*
хьаджрэтып1э (хьаджрэт+п1э)	*лъэужып1э (лъэужы+п1э).*

Загъорэ авторым *п1э* зыфи1орэ гущы1э лъапсэр ящэнэрэ ч1ып1эм щытэу компонентищэу зэхэт пкъыгъуац1эхэр егъэпсых: *шхончуап1э (шхонч + о- + п1э), щэбзэуап1э (щабзэ + о- + п1э), т1ыедзыхып1э (т1ы + едзыхы- + п1э), гъэрзещап1э (гъэр + зещэ- + п1э), мэлыхъуп1э (мэлы + хъу- + п1э), мыжъоефэхып1э (мыжъо + ефэхы- + п1э), псыефэхыпIэ (псы + ефэхы- + п1э).*

Пкъыгъоц1э гущы1э лъапсэр ыпэ ригъэуцоу, ащ глаголым игущы1э лъапсэ пигъахьэу къызщыхэк1ыри мак1эп: *нысэдак1о (нысэ+дэк1о-), тхьэлъэ1у (тхьэ+лъэ1о-), унэшъош1ы (унашъо+ш1ы-), шыгъасэ (шы+гъэсэ-), шы1ыгъ (шы+1ыгъы-), шъэодак1о (шъао+дэк1о-).*

Пкъыгъуац1эхэм ягъэфедэнк1э Т.К1эращым итарихъ тхыгъэмэ абзэ къыхэщрэ нэшанэмэ ащыщ пкъыгъуац1эхэр гущы1э т1урыт1оу зэгуигъэхьэзэ зэригъэпсхэрэр: *гугъэ-гупшысэхэр, гууз-гук1эгъу, зэо-бан, лэжьэп1э-псэуп1, плъэк1о-дэ1уак1у, хьак1эщ-шэщ, чэтэщ-ужъгъэщ, щы1эк1э-псэук1, 1эщ-мэкъощ.* Мыщ фэдэ гущы1э зэгохьагъэхэр зы лексикэ занэу ыгъэпсхэзэ, семантикэм, мэхьанэм алъэныкъок1э нахь куоу ык1и нахь шъуамбгъоу авторым игухэлъгупшысэхэр къыри1отык1ынымк1э егъэ1орыш1эх.

Адыгабзэм пкъыгъуац1эхэр гъэпсыгъэ зэрэщыхъурэ ш1ык1эмэ зэу ащыщ субстантивациер [3: 1059]. А ш1ык1эри итарихъ тхыгъэмэ загъорэ ащигъэфедэ-

ныр К1эращ Тембот инэшан. Зэхэтфыгъэ текстхэм къахэфэ субстантивацием иш1уагъэк1э гъэпсыгъэ плъышъуац1эхэр. Нахьыбэм мыхэр притяжательнэ шъуашэм ит пкъыгъуац1эх. Гущы1эм пае: *Ау щытми, **ил1ыгъэрэ ык1уач1эрэ** джыри зэ ыушэтыжьыным **и1эш1у** Ерстэм ыгу ерышэу зыкъыще1эты* [2: 22]. - *А **тикъэрэжъ** боу чъэр. - **Шъуикъэрэжъ** уешэсымэ, ушыу бэлахь о! - ыпэк1ак1эк1э к1эгуш1ук1ыгъ Ерстэм* [2: 27]. *Зэол1 ш1ык1эр хъульфыгъэм **идэхагъэу** хахыгъ* [2: 5]. *Алэджыкъом фэдэм **иебгагъи ибгъэкъагъи** къыдилъытагъ ащ* [2: 155].

Загъорэ глаголыр ащ фэдэу текстхэм къахэфэ: *1эзагъэ (1эзэ- +гъэ)*. Гущы1эм пае: *Ижък1э адыгэмэ шымк1э **1эзагъэу** ахэлъыгъэр зыш1эжьэу къэнэжьыгъэ нэжъ-1ужь зырыз дэдэмэ ащыщк1э Къызбэч ыц1э ра1оу щытыгъ [2: 351]. Нахьыбэм пкъыгъуац1э хъурэр глагол гущы1эпкъ шъошэ къабзэу аффикс зыпымытыр ары: **лъытэ**, **ш1ол1ык1**, к1о, **зек1о**, **гуш1о**, нэмык1хэри. Сыдми, зэшищми тым ш1улъэгъоу фыря1эщтым шъхьадэк1эу, ц1ыфыгъэ **лъытэшхорэ ш1ол1ык1ышхорэ** фыря1эу щытыгъ* [2: 11]. - *Тэ, шапсыгъэхэм, ащ фэдэ **лъытэ** пщымэ ятпэсэу тихабзэп [2: 358]. Шым **ик1о** тэрэзк1э Ерстэм 1апчъэм ч1эхьагъ* [2: 9]. *Гулэзрэ Анцокъорэ а пстэури я1офыгъэп, ащ я1офыгъэр Мосэ дык1ыгъоу **гуш1омрэ** нэфынэмрэ ежь къызэрафэк1ожьыгъэр ары* [2: 373].

Адыгабзэм плъышъуац1эр бзэ гущы1э шъхьафэу къыхагъэщынымк1э бзэш1эныгъэлэжьмэ яеплъык1эхэр зэтек1ы [2: 182]. Ек1ол1эк1э зэфэшъхьафхэм такъыщымыуцоу, плъышъуац1эр бзэ гущы1э шъхьафэу къызэрэхагъэщрэ еплъык1эм дедгъаштэзэ Т.К1эращым итарихъ тхыгъэмэ плъышъуац1эр зэращигъэфедэрэм инэшэнэ заулэ к1эк1эу игугъу къэтш1ын.

К1эращ Тембот къыри1отык1мэ ш1оигъо хъугъэ-ш1агъэр, къыгъэлъагъо ш1оигъо героир, пкъыгъор 1упк1э шъыпкъэу уапашъхьэ къыригъэуцонымк1э нахь ищык1эгъэ шъыпкъэу хъурэ гущы1эхэр адыгабзэм къыхихынымк1э сыдигъуи 1эпэ1эсэныгъэшхо хэлъ. Ехьыл1эгъэ ык1и нэшэнэ плъышъуац1эхэм якъыхэхыни ар фэгъэхьыгъ.

Ехьыл1эгъэ плъышъуац1эхэр наречиемэ къатек1эу *-рэ* зыфи1орэ суффиксыр агохьагъэу гъэпсыгъэх: *нибжьырэ, тыдэрэ, агъунэрэ*. Загъорэ текстхэм къахэфэ мыщ фэдэ плъышъуац1эмэ ясиноним вариант зэфэшъхьафхэр: ***нибжьырэ / гъэш1эрэ***. Гущы1эм пае: *Тыди ар, хэмытмэ щык1агъэ фэхъуным фэдэу, **нибжьырэ** тамыгъэу, щыщ шъыпкъэу хэуцо* [2: 4]. *Пшызэжъ 1ушъо **нибжьырэ** пый к1оп1э гъогужъэу щытыгъ* [2: 5]. ***Гъэш1эрэ** хъопсап1эу я1агъэу ищыгъэ бжьыш1уагъэмрэ к1эрэк1э псыпсымрэ ясурэтэу япшъашъэхэр агъэк1эрак1эщтыгъэх* [2: 5]. *Абдзахэмэ пщы-оркъхэр **гъэш1эрэ** пый джэгъуап1эу я1агъ* [2: 8]. *А **гъэш1эрэ** тфэй мэзышхом тыкъызыхэхьэм, Василь и1ок1э-ш1ык1эхэр нэмык1эу зэрэхъугъэм гу лъыстагъ* [5: 433]. Адыгабзэми зэринэшанэу, ехьыл1эгъэ плъышъуац1эхэр авторым бэрэ ыгъэфедэхэрэп, нахьыбэу ыштэхэрэр нэшэнэ плъышъуац1эхэр ары.

Къытхыхьэрэм анахьэу къыхэбгъэщын фэе нэшанэу хэлъхэр къыхигъэунэфык1ызэ, Т.К1эращым игеройхэр, пкъыгъохэр, хъугъэ-ш1агъэу къыгъэлъагъохэрэр 1упк1э шъыпкъэу тхылъеджэм ыпашъхьэ къырегъэуцо. Ащк1э 1эубытып1эш1у еш1ых нэшэнэ плъышъуац1эхэр. Гущы1эм пае: *Ужыр а псы **ц1ык1ум** къызынэсыжьым, аргорэу ш1ок1одыжьыгъ* [2: 190]. *Шыу **закъом** ыуж итэу, ар зыщилъэгъугъэгъэ 1эгъо-ч1ыгъом Ерстэм ихьагъ*. Авторым къетхыхьэ ц1ыф бэрэ зэрымык1орэ мэз ч1эгъым ерагъэу къыщылъэгъорэ лъэс лъагъоу мэз псыхъо ц1ык1ум уезыщал1эрэр. Псыхъор зыфэдэр къыгъэлъэгъоным пае авторым ештэ нэшэнэ плъышъуац1эу *ц1ык1у* зыфи1орэр. Нэмык1 атрибутивнэ гущы1эзэгъусэхэу, гущы1эм пае, *псыхъо дах, псыхъо чъэр, псыхъо къаргъу, псыхъо шъуамбгъу* зыфэп1ощтхэм ач1ып1э ежь ищык1эгъэ плъышъуац1эр ештэ, контекстым диштэу,

къытхыхьэрэ сурэтым елъытыгъэу зыфэещт гущы1эр егъэфедэ.

Нэшэнэ плъышъуац1эхэм шъор къагъэлъэгъоныр пшъэрылъ шъхьа1эу бзэм щагъэцак1эрэмэ зэу ащыщ. Адыгабзэм хэт шъо зэфэшъхьафхэр къэзгъэлъэгъорэ плъышъуац1эхэр: *фыжьы, плъыжьы, ш1уц1э, куплъы*. Т.К1эращым итарихъ тхыгъэхэм, гущы1эм пае, романэу «Шыу закъом», шъор къэзгъэлъэгъорэ плъышъуац1эхэр къэзгъэнафэу бэрэ щыгъэфедагъэх [2: 183], гущы1эм пае: *Цыий, сэе **куплъэу** къыдэщи, цокъэ-маистэхэри к1экъэцэу зыщилъэгъак1э фэдагъ* [2: 8]. *Джэдыгум ы1упэ нэзхэмрэ ы1эшъхьит1урэ ластыч **ш1уц1э** атедагъэу щытыгъ* [2: 117].

Шъор къыгъэлъэгъон 1энат1эр ыгъэцак1эу тарихъ текстхэм бэрэ къахэфэ изакъоу амыгъэфедэрэ плъышъоц1э гущы1эу *пц1э*. Икъэтхыхьанхэм образнагъэ нахь ахилъхьаным пае шъор къэзгъэлъэгъорэ компонентэу *пц1э* зыфи1орэр ахэтэу гущы1эзэхэлъхэр авторым ыгъэпсыныр инэшан: *къуапц1э, ч1апц1э*. Ащ фэшъхьафэу Т.К1эращым пкъыгъуац1эмэ *пц1э*-р апигъэхьазэ шъом икъэгъэлъэгъон егъэпсы: *ет1апц1э, ч1ыпц1э, уцыпц1э, пэнапц1э* (ят1эу, ч1ыгоу, уцэу, панэу зышъок1э ш1уц1эхэр). Гущы1эм пае: *Чылэ гъунэр **пэнэпц1э** чэу пытэк1э лъагэу къэш1ыхьагъ* [2: 43]. *Унэ1у щагур инэп, ау **уцыпц1э** къэбзэ-лъабз* [2: 46].

Адыгабзэми инэшан, авторым итекстхэми къахэфэ пкъыгъуац1эмэ къатек1ыгъэ плъышъуац1эхэу шъор къэзгъэлъагъохэрэр. Мыщ фэдэ плъышъуац1эмэ компонентэу *-шъо/-шъу* къапэхьэ, шъор пкъыгъо гъэнэфагъэ горэм ышъок1э рагъапшэзэ къагъэнафэ: *ежьашъо, гъоплъашъо, шхъомчышъо*.

К1эращ Тембот инэшан плъышъуац1эу *шхъуант1э*-м шъо заулэ къыгъэлъэгъон мэхьанэ ритыныр: ежь шхъонт1э шъыпкъэр, шхъуант1эм ишъогъу зэмыл1эужыгъохэр, уцышъор. Плъышъуац1эу *шхъуант1э*-м фэшъхьафэу адыгабзэм хэт *уцышъо* зыфи1орэр, ау бзэм мыр нахь мак1эу щагъэфедэ. Ар жабзэм зэринэшанэр къыдилъытэзэ авторым *шхъуант1э*-р нахьыбэрэ егъэфедэ: *уц **шхъуант1эр**, мэз **шхъуант1эр**, псы **шхъуант1эр**, ошъогу **шхъуант1эр**, шъоф **шхъуант1эр***.

Шъом къебэк1рэ нэшанэр зэри1эр къагъэлъагъо исуффиксхэу *-бз, -щэ*. Шъор къэзгъэлъэгъорэ плъышъуац1эм икъебэк1рэ шъуашэ нахьи нахь ыгъэлъэшэу ыгъэпсыныр тхак1ом ишэн: *фыжьы - фыжьы**бз** - фыжьы**бзэ** ос, плъыжьы - плъыжьы**бз** - плъыжьы**бзэ** тэп. Нахь бэдэдэу ща1ыгъыр адыгэ цыепхъэ пыпхъухэр ары: куплъхэу, шхъонт1э фыжьхэу, **фыжьыбзэ осхэу**, шхъонт1эбзэ зэмышъогъуби* [2: 305]. *Ицокъэ-маистэхэри мыхъок1ыгъахэхэу **плъыжьыбзэ тэпых*** [2: 29].

Шъор къызэрык1хэрэм афэшъхьафэу тхак1ом егъэфедэ нэмык1 гущы1э пчъагъэ къытхыхьэрэмэ янэшанэ къыригъэлъагъоу. Т.К1эращым ихабз плъышъуац1эм икъебэк1рэ степень гущы1эгъусэу *дэд* зыфи1орэмк1э ыгъэпсыныр. Мы ш1ык1эр бэрэ егъэфедэ игеройхэм ятеплъэ, янэшанэ къытхыхьэ зыхьук1э: *Пшъэшъэ **дэхэ дэдэ горэм** игугъу аш1эу зэхэпхыгъэба* [2: 271]. *Арын фае джырэ нэси амыук1эу къезгъэкъудыигъэр - **к1элэ къэбзэ дэд**, зыубытрэм осэ ш1ук1ае к1ихын. Ащ фэдэ к1элэ **ныбжьык1э дэхэ дэдэр** Къырыми, Тыркуми зэтырахэу щащэфын* [2: 136].

Плъышъуац1эр зэрыт степеныр нахь ыгъэлъэшзэ къыхигъэщмэ ш1оигъо нэшанэу къыри1отык1ырэм и1эр хегъэунэфык1ы. Ащ пае гущы1эзэгъусэ ш1ык1эу «пкъыгъуац1эр + зы пычыгъо хъоу, изакъоу амыгъэфедэрэ плъшъуац1эу *шхо*-р + гущы1эгъусэу *дэд*» тхак1ом егъэпсы: *Зы шъэф **1офышхо дэдэ горэм** ыуж зэрифэ фэдэу, пк1ант1эр зэрикъухэу, ехьыжьагъэу къушъхьэм куоу хэхьащтыгъэ ар* [2: 180]. *Зы **губгъэнышхо дэдэ горэ** къахэхъухьагъэ нахь, ш1урыш1ук1э янэ ар ыш1эныеп* [2: 160]. *Ащ фэдэ чыр зэогъук1э ащ фэдэу къабзэу сэшхом пебгъэлъэсык1ыным пае, **к1оч1эшхо дэдэ горэ** уи1эн фаеу щытыгъ* [2: 357].

Адыгабзэм инэшанэу щыт плъышъ-

омэ якъэгъэлъэгъонк1э пычыгъо зырыз хъурэ плъышъуац1эхэу *шхо, жъы, к1э* гъэфедэгъэнхэр. Ахэр К1эращ Тембот итхыгъэхэми мымак1эу къахэфэ: *гъогу**жъы**, мэзы**шхо**, къэлэ**шхо**, ныса**кIэ***. Мыщ фэдэ плъышъуац1эхэр субстантивнэ гущы1эзэгъусэм и1ахьэхэу, пкъыгъуац1эр къэзгъэнэфэрэ плъышъуац1эм нэшэнэ тедзэу и1эр къагъэлъагъоу бэрэ авторым егъэпсых: *цые куплъы**жъ**, ч1ынэлъэ нэк1ы**шху**, джэнэ куплъы**жъ**, шы шъоецые к1ыхьа**жъ**, к1элэ дэхэ**шху***, нэмык1хэри. Мыщ фэдэ щысэхэм зы пычыгъо хъурэ плъышъуац1эр постпозитивнэ ч1ып1э ы1ыгъэу гъэпсыгъэх, ар пкъыгъуац1эм къыпыуцорэп, пкъыгъуац1эр къэзгъэнэфэрэ нэшэнэ плъышъуац1эм ыужк1э щыт: *джэнэ куплъы**жъ***. Авторым гущы1эзэгъусэр нэмык1 ш1ык1эу ыгъэпсын ылъэк1ыщтыгъ - *джэнэ**жъ** куплъ,* ащ джанэр зэрэжъыр ары къодый къыхигъэщыщтыгъэр. Ау унэ1утым иобраз къытхыхьэ зыхъук1э ащ къыщымыуцоу, щыгъыгъэ джэнэжъым зэгорэм и1эгъэ шъор имы1эжьэу, шъончъэу, пк1ыжьыгъэу, хъок1ыпагъэу зэрэщытыр 1упк1эу нэм къык1егъэуцо.

К1эк1эу зэфэхьысыжь пш1ымэ къэ1огъэн фае: К1эращ Тембот итхэн 1эпэ1эсэныгъэшхо къэзгъэлъагъорэмэ ащыщ ащ гущы1эгъэфедэк1э, гущы1эгъэпсык1э гъэш1эгъонхэр къызэригъотхэрэр. Ахэм зэк1эми авторым итарихъ тхыгъэхэр къагъэдахэ, къагъэк1эрак1э, образнагъэ къахалъхьэ.

Примечания:

1. Апажев М.Л. Проблемы кабардинской лексики. Нальчик: Эльбрус, 1992. 336 с.
2. К1эрэщэ Т.М. Ытхыгъэмэ ащыщхэр. Ят1онэрэ тхылъ. Мыекъуапэ, 1988. Н. 560.
3. Керашева З.И. Краткий грамматический очерк адыгейского языка // Русско-адыгейский словарь / под ред. Х.Д. Водождокова. М., 1960. 1098 с.
4. Кунова М.Д. Цветообозначающие прилагательные и их функции в романе Т. Керашева «Одинокий всадник» // Вестник Адыгейского государственного университета. 2006. Вып. 3. С. 182-184.
5. К1эращ Т.М. Ытхыгъэмэ ащыщхэр. Апэрэ тхылъ. Мыекъуапэ, 1987. Н. 560.

References:

1. Apazhev M.L. Problems of the Kabardian lexicon. Nalchik: Elbrus, 1992. 336 pp.
2. К1эрэщэ Т.М. Ытхыгъэмэ ащыщхэр. Ят1онэрэ тхылъ. Мыекъуапэ, 1988. Н. 560.
3. Kerasheva Z.I. A brief grammatical sketch of the Adyghe language // Russian-Adyghe dictionary / ed. by Kh.D. Vodozhdokov. M., 1960. 1098 pp.
4. Kunova M.D. Adjectives denoting colours and their functions in the novel of T. Kerashev «A Lonely Rider» // Bulletin of Adyghe State University. 2006. Iss. 3, P. 182-184.
5. К1эращ Т.М. Ытхыгъэмэ ащыщхэр. Апэрэ тхылъ. Мыекъуапэ, 1987. Н. 560.